

УДК: 657

*Оксанич О.Е., д.е.н., проф.,
Реслер М.В., к.е.н. доц., кафедри обліку
і контролю сфери послуг та соціальної структури,
Мукачівський державний університет*

РОЛЬ ПРОЦЕСУ МОДЕЛЮВАННЯ КОНТРОЛЮ У ФОРМУВАННІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** Статтю присвячено питанням побудови ідеальної моделі контролю обліково-аналітичного забезпечення менеджменту, а також формування теоретичних знань про загальні принципи процесу моделювання.*

***Ключові слова:** контроль, обліково-аналітичне забезпечення, менеджмент, модель, інформаційні системи.*

Актуальність дослідження полягає в тому, що на сьогоднішньому етапі обліково-аналітичне забезпечення є невід'ємною частиною процесу на будь-якому підприємстві, недостатня увага приділяється саме розкриттю такого поняття, як модель контролю обліково-аналітичного забезпечення.

Метою роботи є дослідження моделі контролю обліково-аналітичного забезпечення та визначення параметрів від яких залежить функція контролю обліково-аналітичного забезпечення.

Постановка задачі. Відобразити механізм побудови моделі обліково-аналітичного забезпечення на стадіях облікового і аналітичного процесів.

Можна стверджувати, що на будь-якому підприємстві, що займається виробничою чи невиробничою діяльністю і в результаті здійснює певні операції, присутнє обліково-аналітичне забезпечення. Звичайно, на малих підприємствах воно має досить спрощений вигляд, а ніж на великих, але суть даного процесу залишається незмінною.

Під цим поняттям розуміють систему збору, обробки, узагальнення подання та аналіз фінансової інформації, забезпечення її кількості і якості для ведення господарської діяльності, зокрема і її управління [4]. До основних функцій обліково-аналітичного забезпечення слід віднести:

- облікова – відображення фактів господарської діяльності;

- аналітична – здійснення економічного аналізу діяльності господарюючого об'єкта на основі первинних аналітичних даних;

- інформаційна – забезпечення системи управління інформацією для прийняття управлінських рішень.

Якщо розібрати кожен з складових даного терміну, зрозуміло, що облік – це важливий інформаційний ресурс, що відображає всі факти господарської діяльності, а аналіз – перетворює ці дані у спрощений вигляд, що дає змогу порівняти показники і зробити висновки щодо наступної стратегії підприємства чи необхідності оперативного втручання у його діяльність.

Головна функція даного процесу – це надати керівнику повну узагальнену картину про підприємство, зрозуміти чи ефективно воно працює, чи є прибутковим, що треба змінити в його діяльності і як налаштувати свої подальші дії.

Прийняття управлінських рішень пов'язане з постійним перетворенням інформації, а сам процес управління має інформаційний характер. На кожній зі стадій управління використовується конкретна вхідна інформація й одночасно формується результатна вихідна інформація, яка є вхідною на інших стадіях управління. Стадії управління повторюються, утворюючи замкнутий контур. Тому через органи управління проходить велика за обсягом, різноманітністю і динамікою інформація.

Керівники підприємств, установ, організацій в міру своєї діяльності, найтісніше пов'язані з обліково-аналітичним забезпеченням.

Зрозуміло, що для кожного виду діяльності чи типу підприємства буде притаманна власна організація обліково-аналітичного забезпечення менеджменту. При чому, слід зазначити, що обліково-аналітичне забезпечення – це досить абстрактне поняття, воно не має чітко обумовлених рамок чи вимог до організації.

Іншою відмінною рисою є контроль за виконанням облікової і аналітичної функцій на підприємстві.

Контроль - це процес забезпечення досягнення цілей організації за допомогою оцінки та аналізу результатів діяльності, оперативного втручання у виробничий процес і прийняття коригуючих дій [5].

Контроль також визначають як механізм перевірки дотримання та виконання нормативно встановлених завдань, планів та рішень. Контроль завжди має функціональне призначення і виникає на певній стадії управлінського процесу [8].

Трактування терміну «контроль» залежить від об'єкту контролю. Його зміст змінюється, якщо мова йде про контроль за діяльністю підприємства в цілому і про контроль продукції зокрема. Не винятком є і контроль за формуванням обліково-аналітичної інформації для потреб менеджменту.

Процес контролю, як і інші процеси складається з численних операцій. Контрольна операція - це дія над економічними даними (інформацією), що має на меті дістати різні проміжні та кінцеві (підсумкові) показники, придатні для оцінювання результату роботи та прийняття управлінських рішень[6].

Для того, щоб сформувати модель контролю за обліково-аналітичним забезпеченням менеджменту, необхідно спочатку розібратися з такими поняттями як «модель» та «процесом моделювання економічних явищ» на підприємстві.

Модель (англ. model «міра, аналог, зразок») - речова, знакова або уявна (мислена) система, що відтворює, імітує, відображає принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості, ознаки чи(та) характеристики об'єкта дослідження (оригіналу).

Модель - це деякий матеріал чи подумки представлений об'єкт або явище, що є спрощеною версією модельованого об'єкта або явища (прототипа) і в достатній мірі повторює властивості, суттєві для цілей конкретного моделювання (опускаючи несуттєві властивості, в яких він може відрізнитися від прототипу [3].

Модель в науці - будь-який образ, аналог (уявний чи умовний: зображення, визначення, схема, креслення, графік, карта тощо) якого-небудь об'єкта, процесу або явища («оригінала» цієї моделі).

Тлумачення даного терміну передбачає певне узагальнення того чи іншого процесу, приведення його до зразка, який виконував би всі умови та мав би всі параметри притаманні даному процесу.

Експеримент, який проводиться з моделлю системи, називається моделюванням. Моделювання дає змогу вивчити властивості об'єкта, прогнозувати його поведінку без постановки натурального експерименту.

Модель має бути здатна відображати, відтворювати або замінювати оригінал у його головних рисах так, щоб її вивчення давало нову інформацію про об'єкт, а точніше, - про цілий клас об'єктів, для яких актуальне завдання, що розглядається. Оскільки в різних завданнях для однієї і тієї ж системи можуть бути задіяні істотно різні її властивості, то для їхнього опису можуть знадобитися різні моделі. Кожна з них буде відбивати головні, з погляду цього завдання, властивості системи й ігнорувати ті властивості, характеристики, які не вимагаються для розв'язання цього завдання. Таким чином, модель завжди існує разом із завданням, яке вирішується. Про модель будь-якого досліджуваного об'єкта є сенс говорити тільки тоді, коли добре з'ясовано завдання, стосовно якого створюється і буде використовуватися модель.

Після створення моделі частину рішень, що раніше вироблялися інтуїтивно, можна приймати на основі кількісних рекомендацій, одержаних у результаті аналізу моделі.

За способом подачі можна виділити три основні типи моделей: концептуальні, матеріальні, знакові.

Концептуальна модель - це певний ідеальний образ об'єкта, що залежить не тільки від його об'єктивно існуючих властивостей, а й від знань, досвіду та інших факторів, властивих суб'єктові-дослідникові.

Для того щоб перевести концептуальну модель з форми уявного образу у форму використання відповідно до свого призначення, можуть застосовуватися

мовний (вербальний) опис, графічні засоби, математичні символи, відомі засоби різних спеціальних мов подачі даних і знань.

Деталізація концептуальної моделі, приведення її до вигляду, який дає змогу експериментувати з моделлю для одержання інформації про об'єкт, може здійснюватися в двох основних формах: матеріальній і знаковій.

Якщо розглядаються завдання, пов'язані з функціонуванням системи як цілого, то головний інтерес являє її взаємодія з навколишнім середовищем, а особливості внутрішньої побудови, склад підсистем і закономірності процесів, що протікають у них, може бути опущено. У такому випадку говорять про функціональну модель, тобто модель, котра відображає основні особливості функціонування системи.

В інших випадках, навпаки, інтерес виявляється в особливості побудови системи, склад підсистем і взаємозв'язки між ними. Моделі, що відбивають ці властивості, називаються структурними. При їхній побудові та дослідженні широко використовується математичний апарат теорії графів. При побудові функціональних моделей, як правило, описується стан великої системи: причинно-наслідкові зв'язки, які визначають зміну станів; можливості впливати на них у потрібному напрямі та зіставляти різкі варіанти управління (впливу), що приводять до бажаної мети. Стан системи як об'єкта моделювання можна описати деякою множиною величин, що групуються залежно від характеру їхньої участі в процесі. Загалом можна виділити вектор вхідних (некерованих) змінних: $X = (X_1, X_2, \dots, X_n)$, вектор вихідних змінних: $Y = (Y_1, Y_2, \dots, Y_n)$, вектор керованих впливів: $U = (U_1, U_2, \dots, U_k)$ і вектор параметрів: $G = (G_1, G_2, \dots, G_p)$.

У математичних моделях виробничих систем вхідними змінними є характеристики виробничих процесів, що можуть бути визначені, але не підлягають зміні, наприклад, контрольований склад вихідної сировини, обсяги і терміни постачання сировини та матеріалів. Керованими називаються змінні, на які можна впливати, значення яких можна розраховувати, вибирати для досягнення бажаних результатів.

Вихідними називаються змінні, значення яких залежать від вхідних (керованих і некерованих) змінних. Це, наприклад, собівартість продукції, прибуток, обсяги реалізації, сукупні витрати, стан основних фондів. Як приклад найчастіше використовуються різні норми і нормативи, директивні планові завдання за основними показниками виробничої діяльності. Для змінних X , Y , U характерно те, що їхні числові значення в ході процесу можуть змінюватися на деякій ділянці, а параметри G постійні, але можуть бути іншими в аналогічних процесах.

Функціональну модель у найпростішому випадку може бути подано у вигляді:

$$Y = f(X, U, G), \quad (1)$$

де f — функціональна залежність, що пов'язує змінні та параметри системи.

Отже, модель має характеризувати поведінку вихідних змінних у залежності від значень параметрів і некерованих вхідних змінних, параметрів і керованих вхідних змінних, а також враховуючи зміни керованих змінних. Звичайно, при побудові моделі вибір складу вихідних змінних, що включаються в модель, не викликає труднощів, тому що вони визначаються самим завданням моделювання. Вибір вхідних змінних, керованих і некерованих, може бути виконаний різними способами, причому тут, крім визначення завдання, важливі вимоги точності й простоти, що висуваються до моделі.

Виходячи з дослідження ми можемо зазначити, що моделювання дозволяє заздалегідь передбачати хід подій і тенденції розвитку, властиві керованій системі, з'ясувати умови її існування і встановити режим діяльності з врахуванням впливу різних чинників.

Література

1. Гришанов Г.М. Исследование систем управления: Учеб. пособие. / Г.М. Гришанов, О.В. Павлов. / Самар. гос. аэрокосм. ун-т. – Самара, 2005. – 128 с.
2. Мільнер Б.З. Організаційні структури управління виробництвом / Б.З. Мільнер. – М- код., 1980.
3. Ножнов В.А. Модель навчального курсу. //Збірник праць наукової конференції ІТО-2009.
4. Пархоменко О.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття рішень в системі науково-технічної інформації: автореф. дис. На здобуття наукового ступеня канд. економічних наук : спец. 08.02.02 «Економіка і управління науково-технічним прогресом» / О.В. Пархоменко. – Київ, 2006. -24с.
5. Пушкар М.С. Контролінг – Інформаційна підсистема стратегічного менеджменту: монографія /М.С. Пушкар, Р.М. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – С. 97.
6. Сопко В. Організація обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник. / В. Сопко, В. Завгородній. - К.: КНЕУ, 2000. – 260 с.
7. Терещенко Л.О. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посіб. / Л.О. Терещенко, І.І. Матієнко-Зубенко.— К.: КНЕУ, 2004. — 187 с.
8. Тихомиров Ю.А. Механизм управления в развитом социалистическом обществе / Ю.А. Тихомиров Ю.А. – М.: Наука, 1978. – С. 317-318.
9. Шегда А.В. Менеджмент: Підручник / А.В. Шегда — К.: Знання, 2004. —687 с

***Аннотация.** Стаття посвящена вопросам построения модели контроля учетно-аналитического обеспечения управления, а также формирование теоретических знаний об общих принципах процесса моделирования.*

***Ключевые слова:** контроль, учетно-аналитическое обеспечение, менеджмент, модель, информационные системы.*

***Summary.** The article is devoted to the construction of models to control accounting and analytical support for management, as well as the formation of theoretical knowledge about the general principles of the modeling process.*

***Keywords:** control, accounting and analytical support, management, model, information systems.*